

УДК 930.2(477):070.48(477.83)"1918/1919"
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2024-45-2>

ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО ЗУНР У ВИСВІТЛЕННІ ЧАСОПISУ «ДРОГОБИЦЬКИЙ ЛИСТОК» (1918–1919)

Галів Микола Дмитрович,
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри історії України та правознавства
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
halivm@yahoo.com
orcid.org/0000-0001-7068-3124*

Галик Володимир Миколайович,
*кандидат історичних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
v.halyk@dspu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-9761-7661*

Шикітка Дмитро Миколайович,
*студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
dshykitka@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3587-2162*

Мета дослідження – охарактеризувати висвітлення в газеті «Дрогобицький Листок» (1918–1919) процесів державного будівництва в ЗУНР / ЗО УНР. У дослідженні не бралися до уваги питання зовнішньої політики новоствореної держави, українсько-польської війни, взаємин з УНР, розбудови локальних управлінських структур у повітах, оскільки ці аспекти потребують окремого наукового розгляду. **Методологія дослідження** спирається на принципи історизму, системності, авторської об'єктивності, а також на методи зовнішньої та внутрішньої критики історичних джерел. **Результати дослідження.** З'ясовано, що в газеті характеризували процеси становлення української державності, насамперед формування органів влади на загальнодержавному та локальному рівнях ЗУНР, залучення громадськості до розв'язання загальнодержавних питань. Регулярно подавалася інформація про головні нормативно-правові акти західноукраїнських парламенту й уряду. Описувалися щоденні засідання найвищого законодавчого органу ЗУНР / ЗО УНР – УНРади в Станіславові. Встановлено, що в газеті неодноразово звучала критика західноукраїнського уряду на чолі з І. Голубовичем, дорікаючи йому за повільність рішень, нерозв'язання нагальних соціальних та економічних питань. Редакція часопису виступала за формування коаліційного уряду (у складі із соціал-демократами), а згодом – за ліквідацію окремого уряду для ЗО УНР і передачу повноважень щодо управління західноукраїнськими землями урядові УНР. Крім того, у газеті «Дрогобицький Листок» публікувалися матеріали про важливі напрями внутрішньої політики урядових властей у ЗУНР / ЗО УНР: земельну реформу, забезпечення продовольчої стабільності, відбудову зруйнованого житла тощо. **Висновки.** Газета «Дрогобицький Листок», яка видавалася в Дрогобичі від 12 листопада 1918 р. до 15 травня 1919 р., доволі інформативно описувала процеси державотворення на теренах ЗУНР / ЗО УНР, привертаючи увагу читачів до законотворчої діяльності парламенту, рішень і напрямів внутрішньої політики уряду. Оскільки редакцію часопису очолював член Української соціал-демократичної партії Іван Калинович, то часто аналіз і критика подій здійснювалися з ідеологічно-політичних позицій.

Ключові слова: часопис, «Дрогобицький Листок», Західноукраїнська Народна Республіка, державотворчі процеси, Іван Калинович.

STATE BUILDING OF THE WUPR IN THE COVERAGE OF THE NEWSPAPER
“DROHOBYTSKY LYSTOK” (1918–1919)

Haliv Mykola Dmytrovych,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Ukraine's History and
Law,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
halivm@yahoo.com
orcid.org/0000-0001-7068-3124*

Halyk Volodymyr Mykolayovych,

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Vice-Rector for Scientific and Pedagogical work,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
v.halyk@dspu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-9761-7661*

Shykitka Dmytro Mykolayovych,

*Student of the second (master's) level of higher education,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
dshykitka@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3587-2162*

The purpose of the research is to characterize the coverage of the processes of state building in the Western Ukrainian People's Republic (Western Region of the Ukrainian People's Republic) in the newspaper “Drohobyt'sky Lystok” (“Drohobych Leaf”, 1918–1919). The study did not take into account the foreign policy of the newly created state, the Ukrainian-Polish war, relations with the Ukrainian People's Republic, the development of local administrative structures in the districts, since these aspects require separate scientific consideration. **The research methodology** is based on the principles of historicism, systematicity, authorial objectivity, as well as methods of external and internal criticism of historical sources. **Research results.** It was found that the newspaper characterized the processes of the formation of Ukrainian statehood, primarily the formation of authorities at the national and local levels of the WUPR, the involvement of the public in the resolution of national issues. Information was regularly submitted about the main regulatory and legal acts of the Western Ukrainian parliament and government. Daily meetings of the highest legislative body of WUPR/WR UPR – Ukrainian National Council in Stanislaviv were described. It was established that the newspaper repeatedly criticized the Western Ukrainian government headed by I. Holubovych, reproaching it for the slowness of decisions and failure to resolve urgent social and economic issues. The editors of the magazine advocated the formation of a coalition government (composed of social democrats), and later – for the liquidation of a separate government for the WR UPR and the transfer of powers to manage the western Ukrainian lands to the government of the UPR. In addition, the newspaper “Drohobyt'sky Lystok” published materials on important areas of the internal policy of the government authorities in WUPR/WR UPR: land reform, ensuring food stability, reconstruction of destroyed housing, etc. **Conclusions.** The newspaper “Drohobyt'sky Lystok”, published in Drohobych from November 12, 1918 to May 15, 1919, quite informatively described the processes of state formation on the territory of the WUPR/WR UPR, drawing the attention of readers to the law-making activities of the parliament, decisions and directions of the government's internal policy. Since the editorial staff of the newspaper was headed by a member of the Ukrainian Social Democratic Party, Ivan Kalynovych, the analysis and criticism of events was often carried out from ideological and political positions.

Key words: newspaper, “Drohobyt'sky Lystok”, Western Ukrainian People's Republic, state-building processes, Ivan Kalynovych.

1. Вступ

Цьогоріч українська громадськість відзначає 105-ту річницю воз'єднання Західної та Наддніпрянської України в єдиній державі – Українській Народній Республіці (далі – УНР). Аналізуючи передумови, процедури й результати цього історичного кроку, історики, зазвичай досліджують державотворчі процеси, які активно тривали на українських землях у часі національно-демократичної революції 1917–1921 рр. Саме в цих

умовах на теренах Східної Галичини постала українська держава – Західноукраїнська Народна Республіка (далі – ЗУНР), згодом – західна область УНР (далі – ЗО УНР). Одним із вагомих джерел для дослідження українського державотворення є пресові видання, причому не лише «центрального» рівня (наприклад, газета «Республіка» у Станіславові), але й регіонального. Серед останніх слід виділити газету «Дрогобицький Листок», яка виходила у Дрогобичі з 12 листопада 1918 р.

до 15 травня 1919 р., початково будучи офіційним органом повітових українських органів влади. Редактором часопису став один із чільних діячів Української соціал-демократичної партії Іван Калинович.

Газета «Дрогобицький Листок» як пресове джерело передовсім зацікавила дослідників історії української преси. Про газету «Дрогобицький Листок» коротко згадують у своїх бібліографічних студіях пресознавці Є. Місило (Місило, 1991: 195), М. Мартинюк (Мартинюк, 1998: 76), О. Дроздовська (Дроздовська, 2001: 157–159; Дроздовська, 2018). Історик В. Великочий серед джерел до історії державного будівництва в ЗУНР також назвав газету «Дрогобицький Листок» (Великочий, 2003: 47, 255). Деякі публікації газети використано в колективній праці «Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія» (Карпенко, 2001) і збірнику документів з історії ЗУНР (Карпенко, Мицан, 2005). Матеріали газети «Дрогобицький Листок» у своїх дослідженнях використовували історики-краєзнавці (Галів, Дубина, 2021; Галів, Батюк, Шикітка, 2023; Lazorak, Lazorak, Skwarek, 2022). Характеристику редакційної політики цього часопису дано у праці дрогобицьких учених (Галів, Ільницький, Шикітка, 2023). Відзначимо, що на час публікації зазначеним дослідникам ще не було відомо про існування останнього номера газети (№ 41), виданого у 15 травня 1919 р., який на сьогодні зберігається в Сеймовій бібліотеці (м. Варшава, Польща). Попри зростання уваги до газети «Дрогобицький Листок», в історіографії та джерелознавстві наразі немає дослідження дискурсу державного будівництва ЗУНР на сторінках цього періодичного видання.

2. Опис початкових процесів українського державотворення на сторінках «Дрогобицького Листка» (листопад – грудень 1918 рр.)

Уже в першому номері газети (12 листопада 1918 р.) було подано матеріал про зайняття Львова українськими військами. Зазначалося, що 31 жовтня зібралася у Львові на засідання Українська національна рада (далі – УНРада) і постановила за допомогою українських військ упродовж ночі захопити владу і проголосити самостійну Українську державу. Командиром українських військ призначено отамана Дмитра Вітовського. Йому доручено зайняти державні установи, залізничний вокзал, пошту, всі уряди, суди. Відтак описано дії українських військ уночі і зранку 1 листопада, наголошено на інтернуванні намісника Галичини генерал-полковника Гуїна, якому повідомлено про перебрання влади УНРадою, а також інтернування військового коменданта фельдмаршал Пфедфер, зайняття відділом українських вояків львівської ратуші, де повісили синьо-жовті прапори. «Таким чином перший раз від 1349 р. відітхнув український Львів, скинувши з себе пута

вікової неволі», – піднесено писала дрогобицька газета. Зазначалося, що Д. Вітовський запровадив стан облоги у Львові та повіті. Комендантом міста став полковник Микола Маринович, а його товаришем – отаман Сень Горук (Заяття Львова, 1918: 2–3). Таким чином, редакція газети підводила мешканців Дрогобицького повіту до думки про вдалий початок утворення української військово-політичної влади у столичному місті Галичини.

Крім того, у першому номері «Дрогобицька Листка» подавалися відомості з газети «Діло» від 10.11.1918 № 257 про склад тимчасового Державного Секретаріату (далі – ДС) ЗУНР (Вісти про Львів, 1918: 4). Наводився перелік усіх секретарів, що мало сформувати в читачів часопису розуміння про найвищі органи української державної влади. У газеті від 12 листопада 1918 р. стверджувалося, що від Сяну по Збруч перейшла влада до українського народу. На території відродженої Української держави створюються повітові і громадські ради. Вони перебрали владу від «австро-польських» властей. Знову ж подавався переказ інформації з газети «Діло» про події в містах Комарно, Рудки, Бібрка, Станіславів, Долина, Щирець, називалися представники української влади (Новинки, 1918: 4). Пізніше наводилися повідомлення про українські органи влади в інших містах Галичини: Броди, Бережани, Винники, Доброміль, Камінка Струмилова, Стрий, Станіславів, Рогатин (Українські власті, 1918: 3).

На початку грудня 1918 р. в аналізованій газеті з'явилось повідомлення про «упадок Львова» – захоплення його польськими військами 22 листопада 1918 р. (Упадок Львова, 1918: 3–4). У цій статті чи не вперше пролунала критика української влади за певну бездіяльність й надмірну довірливість, що, з-поміж іншого, призвело до втрати столиці. Щоправда, критична ремарка характеризувалася м'якістю формулювання, оскільки йшлося лише про «неоглядність наших провідників». Після витіснення українських військ зі Львова в газеті «Дрогобицький Листок» передрукували заклик до українського народу від уряду ЗУНР з підписами Костя Левицького, Дмитра Вітовського, Василя Панейка, Ісидора Голубовича, Олександра Пісецького, Льонгіна Цегельського. Основні меседжі цього заклику такі: після 600 років неволі народ утворив на своїй землі свою державу, яка несе волю, землю, добро і щастя; українській державі загрожує одвічний ворог – Польща; «Усе, що живе, до зброї! Будьте всі єдині і дисципліновані! Зараз вирішується майбутнє українського народу!» (Український народ!, 1918: 1–2).

Згодом газета «Дрогобицький Листок» подала розлогий опис з'їзду представників повітів Східної Галичини у Станіславові 4 грудня 1918 р.

Зазначалося, що на з'їзді були присутні представники 24 повітів, однак відсутні посланці від північних окраїн ЗУНР. З'їзд скликала УНРада в Станіславові, щоб обговорити адміністрування повітів і спільні господарські, харчові, військові справи. На заході були присутні президент уряду К. Левицький, секретар військових справ Д. Вітовський, секретар будівництва І. Голубович, секретар залізниць І. Мирон, секретар публічних робіт І. Макух, директор президіальної комісії С. Витвицький. Ухвала з'їзду не мала законодавчого значення, а «радше служила спільному пізнанню повітів та обговорено найбільш пекучих справ, що дотичать повітів». Відтак переказано промови і пропозиції тих, хто виступав на з'їзді. Так, зазначалося, що справу державних фінансів представив К. Левицький, який сказав, що доходи ЗУНР мали б складатися із земельних, зарібкових та інших податків, величину яких і спосіб оподаткування розглядає ДС. Другим джерелом доходу мали б стати доходи від тютюну, але фабрики тютюну знищені, інші треба пустити в рух, а це завдання на 1919 р., тож наразі продаж закордонного тютюну має відбуватися через концесії. Третє джерело – доходи від нафти, парафіну, бензину, особливо – експорту нафти за кордон. Не меншу рубрику в державних доходах повинні займати доходи із салін (соляних підприємств) і лісів. Про військові справи доповідав Д. Вітовський, зокрема, про відбуту мобілізацію, число вояків, стан військ. Пізно вночі обговорювали шкільні справи, ухвалено, щоб усі школи, передовсім народні, якнайскоріше відкривати (З'їзд відпоручників, 1918: 2–3).

3. Публікація головних законодавчих і розпорядчо-правових актів західноукраїнських парламенту й уряду в дрогобицькій газеті

18 листопада 1918 р. передовицею «Дрогобицького Листка» став «Тимчасовий основний закон про державну самостійність земель буйшої айстро-угорської монархії, ухвалений Українською Національною Радою на засіданні дня 13 падолиста 1918» (Тимчасовий основний закон, 1918: 1). Цей невеликий за обсягом, але конституційний за значенням закон мав 5 статей: назва держави; границі; державна суверенність; державне заступництво; герб і прапор. 2 грудня 1918 р. в дрогобицькій газеті надрукували «Тимчасовий Закон про організацію і зладження державних урядів Української Народної Республіки» (Тимчасовий Закон, 1918: 5–6).

Друкувалися й розпорядження Ради державних секретарів ЗУНР / ЗО УНР. Так, розпорядженням від 28 січня 1919 р. Рада державних секретарів доручила виплатити вчительству народних і виділових шкіл, вдовам і сиротам учителів «дорожнаний додаток» за останню чверть 1918 р. Розпорядженням від 26 січня 1919 р. ДС доручив

виплатити в перші дні лютого одноразовий надзвичайний додаток для урядників, емеритів, вдів і сиріт урядників залізниць, а також для робітників залізниць, які виконують службу від 1 грудня 1918 р. (Новинки, 1919: 4). Наступне розпорядження ДС (від 13.2.1919 р.), яке широко представила газета «Дрогобицький Листок», стосувалося забезпечення сировиною Державної фабрики мінеральних олій у Дрогобичі. У ньому зазначалися дві ключові тези: 1) усі фізичні і юридичні особи, які мають право видобувати мінеральні олії (продуценти), і особи, які мають право отримувати процентні доходи з продажу мінеральних олій (брутовці), мають негайно віддати Державній фабриці мінеральних олій в Дрогобичі 22% бориславсько-тустанівського нафти, видобутої у листопаді 1918 р.; 2) ціна цієї нафти – 42 крони за 100 кг. (Урядові вісти, 1919а: 4). Подавалося й розпорядження державного секретаріату земельних справ ЗО УНР про утворення «Інспекторату державних лісів та дібр» з осідком у Дрогобичі та призначення його керівником інженера Дениса Бурачинського (Урядові вісти, 1919а: 4).

Важливе значення мали й оприлюднені в газеті рішення центральних властей і урядів щодо пересування цивільних осіб залізницею під час обмеження руху (постанова державного секретаріату військових справ від 13 березня 1919 р.), офери на залізничні перевезення у 1919 р. – вартість доставки товарів: дубових порогів, будівельного матеріалу (рішення дирекції державних залізниць), розпорядження ДС що продажу тютюну (надіслане дирекцією скарбового округу в Самборі), впровадження до грошового обігу разом із кронами ще й українських грошей – гривень і карбованців (1 гривня = 1 крона, 1 карбованець = 2 крони), згідно із Законом УНРади від 4 квітня 1919 р. (Урядові вісти, 1919с: 4; Оголошення доставки, 1919: 4; Урядові вісти, 1919b: 3; Оповідка, 1919: 8).

27 квітня 1919 р. у «Дрогобицькому Листку» було опубліковано відозву ДС і УНРади ЗО УНР до українського народу і армії. У ній йшлося про Акт злуки, боротьбу з поляками і більшовиками, законодавчу діяльність (зокрема, ухвалення законів про виборче право, земельну реформу). У відозві наголошувалося на загрозі більшовицьких агітаторів і лунав заклик боротися за Українську державу, яка забезпечить «волю, землю і щастя!» (Український Народ!, 1919: 2–3).

4. Опис засідань західноукраїнського парламенту (січень – травень 1919 р.)

У «Дрогобицькому Листку», як і в інших українських східногалицьких газетах того часу, подавалася інформація про засідання найвищого законодавчого органу ЗУНР / ЗО УНР – УНРади в Станіславові. Наприклад, у № 3–4 від 12 січня 1919 р. описано першу сесію УНРади

в Станіславові за 2–4 січня, на якій були присутні 118 делегатів галицької України. До президії увійшли Євген Петрушевич, Семен Вітик, Микола Лагодинський, Тимотей Старух, Омелян Попович. На засіданні були присутні державні секретарі і секретарі УНРади. Відкрив засідання Є. Петрушевич. Спочатку було прийнято регламент засідання, потім зачитано телеграму від Начальної військової команди на чолі з Михайлом Омеляновичем-Павленком. Обрано «матірну комісію», яка мала організувати вибори до сімох комісій УНРади. Голова уряду Сидір (Ісидор) Голубович представив ситуацію («Наша держава удержалася і дала доказ політичної зрілості і здатності до державного життя»), вів мову про злуку, стосунки з нацменшинами, з іншими країнами – Румунією, Угорщиною, державами Антанти. Далі йшлося про проєкт аграрної реформи, мобілізацію до війська, фінансові справи. Д. Вітовський наголосив, що поки не треба ліквідувати кордон із УНР, а також назвав умови, на які пристала Директорія щодо злуки: спільні справи – закордонні, військові, фінансові, пошта і телеграф; автономні справи – шкільництво і віросповідання, адміністрація і судівництво. Виступали Тимотей Старух і гуцул з Чорногори Петро Шенкерик, який, зокрема, підтримав земельну реформу, яку свого часу розробила Центральна Рада. Переказано промови інших виступаючих в усі три дні засідань, зокрема і С. Вітика з Дрогобича (3 січня). Згадано і пропозицію редактора «Дрогобицького Листка» Іван Калиновича (він там був 4 січня) повідомити Директорію про рішення засідання УНРади щодо злуки (Перша сесія, 1919, № 3–4: 2–6).

У такому ж форматі описано засідання УНРади за 4 і 5 січня 1919 р. Зокрема, наведено слова представника від Дрогобиччини С. Вітика щодо майбутньої аграрної реформи: «Мусимо сміло заглянути теперішньому часови в очі і ухвалити також закон про земельну реформу. Такі реформи переводяться навіть по найбільш зацофаних державах, як Румунія і Угорщина. Угорський архієпископ Чернох дозволив розпарцелювати свої ґрунти поміж повертаючих жовнірів. Чи зробив щось такого митрополит Шептицький або присутний тут єпископ Хомишин? (Єпископ Хомишин піднімається і каже: «Я не маю ніяких ґрунтів!»). Мусимо ділати скоро і рішуче та видати маніфест про земельну реформу, про те, що буде з панськими землями та з лісами». Серед кількох виступаючих 5 січня 1919 р. був Д. Вітовський, який сказав: «Висока Радо! Дайте народові землю, а тим самим збудуєте українську державу. Поранені жовніри української армії та родини погиблих повинні дістати землю на приступніших умовах, як другі люде» (Перша сесія, 1919, № 6–7: 3).

У лютому 1919 р. газета «Дрогобицький Листок» публікувала матеріали про другу сесію УНРади в Станіславові (Українська Національна

Рада, 1919). Цікаво, що в описі засідань УНРади 8–11 лютого, де говорили про шкільництво в ЗО УНР, у дрогобицькій газеті присвячено увагу промові С. Вітика, який 11 лютого поза порядком денним узяв голос, щоб спростувати закиди на адресу Державного нафтового комісаріату в Дрогобичі (далі – ДНК). Він заявив, що ДНК хоче підпорядкуватися народному контролю та домагається створення комісії, яка б цим займалася. Розповів про труднощі, з якими стикнувся ДНК з боку ДС під час укладання договорів з угорцями і чехами. За його словами, можна було отримати бурильні матеріали, вугілля, харчі, але через своїх-таки людей ці угоди не укладено. А це ж могло принести й політичні вигоди. ДНК надавав нафту за ціною 1 крона 50 сот., але в різних повітах підвищували ціни, і в цьому немає вини ДНС. Політик вимагав, щоб товарообмін з Україною (УНР) не послуговувався спекулянтами, а здійснювався при допомозі «своїх людей». С. Вітик звернув увагу на те, що підприємці-виробники нафтової ропи хочуть вирватися з-під контролю держави. Найважливішим, на його думку, є контроль держави над експортованою нафтою і обмін її з Наддніпрянською Україною за харчі (Українська Національна Рада, 1919, № 18: 3–4). Безумовно, таку увагу до виступу С. Вітика редакція газети проявила з огляду на те, що в ДС побутували негативні оцінки господарської діяльності ДНК. Тож редактор газети І. Калинович, будучи колегою і партійним соратником С. Вітика, вочевидь відстоював «честь мундира» дрогобицького політика.

У передовій статті 14 лютого 1919 р. редакція «Дрогобицького Листка» розглянула критичну промову І. Макуха на засіданні УНРади у Станіславові. Він наголосив, що наша держава отримала від «австрійсько-польського режиму» певні вади: незрілість, невірноваженість, поліційний дух, подекуди самоволлю, хабарництво, недостатнє розмежування компетенції цивільних і військових властей тощо. Але редакція газети закинула І. Макухові, що, перелічуючи причини невідрадного стану справ, він не вказав «усі хиби нашого партійного життя», нездорові відносини у керівництві партій. Водночас редакція поставила питання до державного секретаріату внутрішніх справ: чи українська преса буде мати право і свободу критики суспільності й наших властей цивільних і військових? (Редакційна стаття, 1919b: 1). Повідомлялося, що Виділ УНРади 12 лютого 1919 р. прийняв димісію секретаря військових справ Д. Вітовського, на місце якого призначили В. Курмановича (По Україні, 1919a: 3).

Четверту сесію УНРади в Станіславові описано в кількох номерах «Дрогобицького Листка» наприкінці березня та у квітні 1919 р. (IV сесія, 1919). Публікуючи анотації виступів парламентарів та урядовців, редакція газети зупинялася на

окремих думках. Так, у виступі Лева Бачинського, який 25 березня 1919 р. зауважив, що більшовики виступають проти самостійності нашої республіки, редакція газети відзначила такі слова: «Ми не віримо у власні сили і тому хочемо опертися о якусь зовнішню силу. На тій основі виріс план усунення тепершнього державного секретаріату і заступлення його соціально-демократичним секретаріатом» (IV сесія, 1919, № 29: 2). Л. Бачинський виступив проти цього плану, але запропонував утворити коаліційний уряд, який би звернувся по допомогу до суспільства і вказав далекосяжні суспільні реформи, які проводитиме. Вочевидь, така позиція на той час була особливо актуальною для редактора І. Калиновича, який підтримував ідею коаліційного уряду.

Наводилися й думки протоігумена ЧСВВ, о. Платонида Філяса, який виступав на засіданні УНРади 4 квітня 1919 р. Він констатував розбіжність засад земельного і лісового господарювання, бо в умовах належності лісів державі мільйони людей стають залежними від великого державного лісового капіталу. На його думку, держава не повинна бути господарем національного добра, тільки його контролером. Крім того, протоігумен виступив проти цілковитої ліквідації великих земельних маєтностей, усунення інтелігенції від права користуватися землею і закликав відкинути принцип, за яким земля належить тільки тим людям, які власними руками працюють на ній. Звісно, о. П. Філяс виступив і проти розподілу церковних земель, оскільки вважав це порушенням церковного права (IV сесія, 1919, № 33: 3).

На засіданні 11 квітня 1919 р. виступав, зокрема, Р. Скибінський із Дрогобича, який реферував справи про запровадження 8-годинного робочого дня та запобігання безробіттю, а також справу про вільну торгівлю. 14 квітня виступав повітовий комісар Дрогобицького повіту А. Горбачевський щодо земельного законопроекту, вказав на пильність справи: «Сей законопроект, – говорив він, – є вислідом взаємного порозуміння, компромісу всіх партій, які, може, із запереченням партійних інтересів згодилися для загального добра на деякі уступки» (IV сесія, 1919, № 36–37: 4). Загалом можна спостерігати постійну увагу «Дрогобицького Листка» до участі представників Дрогобицького повіту в парламенті ЗУНР / ЗО УНР.

5. Критика західноукраїнського уряду

Відзначимо, що редакція «Дрогобицького Листка» щоразу сміливіше вдавалася до критики уряду ЗУНР / ЗО УНР. Так, 28 січня 1919 р. в передовій статті редакція нарікала на те, що ДС мовчить із приводу земельної реформи. Її цікавило, чи буде дійсний у ЗУНР земельний закон Директорії: якщо так, то яким чином реалізовуватиметься, а якщо ні, то чи планує ДС своє земельне

законодавство? «Нехай, отже, Державний Секретаріат спішиться і біжить, щоби події його не перегнали» (Редакційна стаття, 1919а: 1). Очевидно, ці питання дуже турбували тогочасне населення ЗУНР, зокрема й політиків, оскільки закон Директорії не всім подобався через задеклароване в ньому скасування приватної власності.

Доволі критичну статтю про голову уряду ЗО УНР І. Голубовича наведено в газеті «Дрогобицький Листок» 12 лютого 1919 р. Автор статті наголосив, що в Державному Секретаріаті (далі – ДС) «царює безнадійна недостача ініціативи, інтенції, розмаху і планової праці». Законопроекти, які пропонує ДС, є результатом тиску громадськості. Навіть злуку УНР і ЗУНР проведено завдяки енергійному тиску народу, а не ініціативі та діяльності ДС. Праця над аграрною реформою йде мляво. «Словом муситься прийти до переконання, що Державний Секретаріат не стоїть на переді й на чолі держави, а протистоїть державним потребам і вимогам», – зазначалося у статті. Відтак проводилася критика політичної платформи І. Голубовича, зокрема діяльності секретаріату торгівлі і промислу, секретаріату фінансів. За словами автора статті (вочевидь, І. Калиновича), секретаріат торгівлі і промислу спромігся укласти декілька нафтових угод, у яких не зміг «доглянутися ріжниця між нафтою і парафіною», а також встановив із погляду закордонної торгівлі компрометаційне мито на нафтові товари. Не подумав і про те, як забезпечити дохідну і правильну реалізацію продуктів нафтового промислу та забезпечити набуття необхідних закордонних нафтопромислових засобів, не здійснив заходів, щоб забезпечити для населення потрібну промислову продукцію. Критикувалася і харчова ситуація в ЗУНР, а також фінансова політика. Зазначалося, що І. Голубович оперує тільки загальними фразами, не може сформулювати ніякого фінансового законопроекту або конкретного фінансового плану. Автор статті безцеремонно нагадував голові уряду, що «держава – не тернопільський виборчий округ, що кабінет – не Народний Комітет, що міністерство – не адвокатська канцелярія...» (Дві промови, 1919: 1).

Критика уряду ЗО УНР на шпальтах газети «Дрогобицький Листок» зрештою вилилася в заклик створити коаліційний уряд за участі соціал-демократів. При цьому наводився приклад УНР, де діяв коаліційний багатопартійний кабінет. Редакція дрогобицької газети наголошувала, що ДС в Галичині спирається на «внутрішньо-державну систему», яка сформувалася у феодално-бюрократичній Австрії, не виявляє розуміння потреби «пекучих соціальних реформ», прагне «отримати ласку» від Антанти, а тому роз'єднався з народними масами. На думку редакції, західноукраїнський уряд звів роботу до «перефарбування

таблиць у синьо-жовтий колір». Наголошувалося, що ДС, начебто, не має довіри народу. Надалі автор перейшов до більш радикальних пропозицій і рекомендував утворити єдиний уряд для всієї УНР, мотивуючи це потребою не роздроблювати «і так невеликі інтелектуальні сили». Він закликав ліквідувати державні секретаріати західноукраїнського уряду: секретаріат скарбу, секретаріат торгівлі і промислу, секретаріат шляхів, секретаріат військових справ (останній тому, що він і так має одного головного вождя в особі отамана С. Петлюри). Стаття закінчувалася акцентом на непотрібності провінційного партикуляризму та необхідності утворити в усіх міністерствах уряду УНР окремі відділи для ЗО УНР (Куди нам йти?, 1919: 5–6). У статті «Потреба об'єднання» (7 травня 1919 р.) редакція «Дрогобицького Листка» повторила цю думку, знову наголосивши на недоцільності існування двох урядів (УНР і ЗО УНР), двох послів у Празі і Відні, митного кордону між Наддніпрянщиною і Галичиною (Потреба об'єднання, 1919: 1–2).

6. Характеристика важливих напрямів внутрішньої політики ЗУНР / ЗО УНР

У газеті «Дрогобицький Листок» публікувалися матеріали і про важливі напрями внутрішньої політики урядових властей в ЗУНР / ЗО УНР. Особливо уважно стежила редакція за питанням розробки земельної реформи. На початку лютого 1919 р. у часописі, зокрема, повідомлялося, що 30 січня в державному секретаріаті земельних справ відбулася нарада під проводом секретаря Михайла Мартинця у справі земельної реформи. Учасники наради наголосили на потребі відокремити земельну реформу в Галичині від аналогічної реформи в УНР. Йшлося і про принципи реформи: викуп чи конфіскація, приватна власність чи соціалізація землі. Із проєктом виступив Лев Бачинський, запропонувавши розподілити між малоземельними і безземельними невикористовувану землю, а ціну викупу встановити за допомогою капіталізування кадастрового доходу (Нарада, 1919: 2).

19 березня 1919 р. в аналізованому часописі було опубліковано основи земельної реформи. Наголошувалося, що земельна комісія УНРади обговорювала питання реформи впродовж 3–7 березня. На кількох засіданнях навіть був присутній міністр земельних справ УНР Микита Шаповал, який представив провідні лінії земельного закону Директорії. За результатами нарад було схвалено такі основи земельної реформи для ЗО УНР: виведення з власності земель великих землевласників і наділення малоземельних і безземельних; відшкодування власникам вартості землі – повне для малих наділів і часткове для більших наділів; права вірителів не порушуватимуться, але відсотки будуть зредуковані

до розміру ґрунтової ренти; ліси є власністю ЗО УНР і не можуть ділитися; пасовиська і полонини переходять у власність громад або союзів громад і можуть бути віддані до вживання дрібним годувальникам худоби; обмеження права розпоряджатися наділеною землею, певний мінімум якої не можна продавати; від наділу відчувуватимуться особи, які в судовому порядку засуджені за дезертирство під час війни з Польщею, а також ті, хто ухилився від військової служби (Основи, 1919: 2–3). Особливо прискіпливо редакція газети стежила за обговоренням земельної реформи на засіданнях УНРади в Станіславові, про що йшлося вище.

Однією з найбільш чутливих була справа забезпечення продуктової стабільності у краї, над яким через війну нависла загроза голоду. 23 березня 1919 р. в часописі з'явилася стаття відомого письменника Василя Пачовського «Голодні тіні кланяються». У ній автор звернув увагу на збільшення кількості голодних і жебраків, наголосив на тому, що від часу злуки з УНР до Галичину доставлено 143 вагони цукру, 120 вагонів муки, 42 вагони збіжжя, 115 вагонів інших харчів – тобто 426 вагонів продовольства (6 390 000 кг.). Але нічого з цього не дісталось голодуючим. Тож, він закликав «адміністрацію» звернути увагу на «страшне положення населення, яке в розпуці очікує спасення від невідомих собі спасителів з заграниці». Автор пропонував запровадити харчові карти та однакові пайки хліба для всіх громадян, незалежно від соціального і матеріального становища, при цьому наводив приклад Німеччини під час світової війни (Голодні, 1919: 4).

Через місяць (27 квітня 1919 р.) редакція «Дрогобицька Листка» в передовій статті виступила з критикою продовольчої політики західноукраїнських властей. У ній наголошувалося, що питання забезпечення харчами є одним із найважливіших не лише в нас, але й у Польщі, Румунії, Угорщині. Тому необхідні «мудрі апровізаційні зарядження», щоб врятувати нашу державу «від голодової катастрофи». Автор (мабуть, Іван Калинович) одразу відкинув ідею запровадження вільної торгівлі, яка призведе до зростання цін, що погіршить становище бідного сільського і міського населення. Тож покладалася вина на «наш уряду», який через запровадження режиму перепусток призупинив комунікацію між повітами, зокрема залізницею і поштою, а також не сформував запасів збіжжя. Тому редакція поставила під сумнів резолюцію УНРади в Станіславові від 11 квітня 1919 р., відповідно до якої державний секретаріат військових справ повинен був надлишок харчів поділити, віддавши 2/3 на армію, 1/3 – у розпорядження Харчової управи для цивільного населення. Зазначалося, що військові власті самовільно конфіскують для свої потреб різні товари, навіть картоплю, яка

призначалася для Дрогобиччини (Справа прохарчовання, 1919: 1).

Надалі автор статті пропонував певні кроки для розв'язання проблеми: 1) державний секретаріат внутрішніх справ повинен встановити ціни на продукти, запровадити в містах «дешеві кухні» для найбіднішого населення, допомагати громадським товариствам опіки над голодуючим населенням; 2) харчові управи мусять унормувати поділ збіжжя, м'яса, жирів і обмежити їх споживання; 3) повітові комісаріати зобов'язані боротися проти спекулянтів збіжжям і худобою, а не витрачати свою енергію на допомогу великим торговцям та охорону поляків, «яким ніхто ніякої кривди не робить у нас» (Справа прохарчовання, 1919: 1–2).

Ще одним питанням соціально-економічного характеру, яке обговорювалося в газеті «Дрогобицький Листок», була проблема відбудови зруйнованого під час бойових дій житла. Відомий інженер Володимир Дидинський, який на той час проживав у Дрогобичі, опублікував у часописі розлогу статтю з ретельними поясненнями і пропозиціями владі щодо налагодження і стандартизації зазначеного процесу. Загалом вона адресувалася технічному уряду державного секретаріату публічних робіт ЗУНР (Дидинський, 1919). Проте, як відомо, в умовах війни з Польщею питання відбудови постраждалих житлових будинків (передовсім селянських хат) не могло реалізуватися.

На жаль, доволі мало редакція дрогобицької газети приділяла уваги питанням національної політики в ЗУНР. Лише 6 квітня 1919 р. з'явилося повідомлення, що ЗО УНР врегулювала єврейські автономні справи, згідно з якими утворення «жидівських національних рад» є виключною справою єврейських громад, до якої уряд не втручається (По Україні, 1919b: 2). 7 травня того ж року в «Дрогобицькому Листку» опубліковано заяву Східногалицької жидівської національної ради в Станіславові від 24 квітня 1919 р. з приводу виступу декількох послів-євреїв під час дебатів у польському сеймі. Східногалицька жидівська національна рада заявила: польські послы

мойсеєвого віровизнання колишньої австрійської посольської палати не мають ні формального, ні морального права представляти єврейське населення Східної Галичини і говорити від його імені (З життя, 1919: 4).

7. Висновки

Отже, газета «Дрогобицький Листок», яка видавалася в Дрогобичі від 12 листопада 1918 р. до 15 травня 1919 р., доволі інформативно описувала процеси державотворення на теренах ЗУНР / ЗО УНР. Редакцію часопису очолював член Української соціал-демократичної партії Іван Калинович, який брав активну участь у політичних процесах 1918–1919 рр. і часто публікував актуальні авторські матеріали. У газеті характеризували процеси становлення української державності (формування органів влади на загальнодержавному та локальному рівнях ЗУНР), залучення громадськості до розв'язання загальнодержавних питань. Регулярно подавалася інформація про головні законодавчі і розпорядчо-правові акти західноукраїнських парламенту й уряду. У «Дрогобицькому Листку», як і в інших українських східногалицьких газетах того часу, описувалися щоденні засідання найвищого законодавчого органу ЗУНР / ЗО УНР – УНРади в Станіславові. Редакція «Дрогобицького Листка» щоразу сміливіше вдавалася до критики західноукраїнського уряду на чолі з І. Голубовичем, дорікаючи йому за повільність рішень, нерозв'язання нагальних соціальних та економічних питань. Така позиція пояснюється партійно-ідеологічними візіями редактора часопису, який виступав за формування коаліційного уряду (у складі із соціал-демократами), а згодом – за ліквідацію окремого уряду для ЗО УНР і передачу повноважень щодо управління західноукраїнськими землями урядові УНР. Крім того, у газеті «Дрогобицький Листок» публікувалися матеріали й про важливі напрями внутрішньої політики урядових властей в ЗУНР / ЗО УНР: земельну реформу, забезпечення продовольчої стабільності, відбудову зруйнованого житла тощо. На жаль, редакція дрогобицької газети приділяла недостатньо уваги питанням національної політики в ЗУНР.

Література:

1. IV сесія Укр. Національної Ради. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 29 (37). С. 2; № 30 (38). С. 2–3; № 31 (39). С. 2; № 32 (40). С. 2–3; № 33 (41). С. 2–3; № 34–35 (42–43). С. 5–6; № 36–37 (44–45). С. 4–6.
2. Великочий В. С. Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР. Івано-Франківськ: Плай, 2003. 278 с.
3. Вісти про Львів. *Дрогобицький Листок*. 1918. № 1. С. 4.
4. Галів М., Батюк Т., Шикітка Д. Діяльність українських громадських організацій Дрогобиччини в умовах відродження української державності (1918–1919): за матеріалами газети «Дрогобицький Листок». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. 2023. Вип. 46. С. 86–93.
5. Галів М., Дубина К. Діяльність Дрогобицької державної гімназії у роки Західноукраїнської Народної Республіки (1918–1919). *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»*. Дрогобич: П'світ, 2021. Кн. II. С. 646–660.

6. Галів М., Ільницький В., Шикітка Д. Газета «Дрогобицький Листок» (листопад 1918 – травень 1919 рр.): характеристика часопису. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 69. Т. 1. С. 37–45.
7. Голодні тіни кланяються. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 27 (35). С. 4.
8. Дві промови. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 15 (23). С. 1.
9. Дидинський В. Відбудова знищених сіл в 1919 році. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 24 (32). С. 1–2; № 25 (33). С. 1–2.
10. Дроздовська О. «Дрогобицький Листок». *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Енциклопедія. Т. 1*. Івано-Франківськ, 2018. С. 593–594.
11. Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.): історико-бібліографічне дослідження. Львів, 2001. 364 с.
12. З життя Жидів. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 40 (48). С. 4.
13. З'їзд відпоручників повітів Східної Галичини в Станиславові. *Дрогобицький Листок*. 1918. № 6. С. 2–3.
14. Заняття Львова Українським військом. *Дрогобицький Листок*. 1918. № 1. С. 2–3.
15. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 2 / Упоряд. О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2005. 680 с.
16. Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923 : Історія / Керівник авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ : Сіверсія, 2001. 628 с.
17. Куди нам йти? *Дрогобицький Листок*. 1919. № 38–39 (46–47). С. 5–6.
18. Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи, 1914–1939 рр.: матеріали до бібліографії. Львів, 1998. 294 с.
19. Місило Є. Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–19). Едмонтон : Вид-во КІУС, Адальбертський Університет, 1991. 250 с.
20. Нарада над земельним законом. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 14 (22). С. 2.
21. Новинки. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 13 (21). С. 4.
22. Новинки. Заняття міст східної Галичини Українцями. *Дрогобицький Листок*. 1918. № 1. С. 4.
23. Оголошення доставки. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 23 (31). С. 4.
24. Оповістка. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 38–39 (46–47). С. 8.
25. Основи земельної реформи. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 26 (34). С. 2–3.
26. Перша сесія Українського народного парламенту. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 3–4 (11–12). С. 2–6; № 5 (13). С. 2; № 6–7 (14–15). С. 2–4.
27. По Україні. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 17 (25). С. 3.
28. По Україні. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 31 (39). С. 2.
29. Потреба об'єднання. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 40 (48). С. 1–2.
30. Редакційна стаття. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 10 (18). С. 1.
31. Редакційна стаття. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 16 (24). С. 1.
32. Справа прохарчування. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 36–37 (44–45). С. 1–2.
33. Тимчасовий Закон про організацію і зладження державних урядів Української Народної Республіки. *Дрогобицький Листок*. 1918. № 3–4. С. 5–6.
34. Тимчасовий основний закон. *Дрогобицький Листок*. 1918. № 2. С. 1.
35. Українська Національна Рада. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 15 (23). С. 2–3; № 16 (24). С. 2–3; № 17 (25). С. 2–3; № 18 (26). С. 2–4; № 19 (27). С. 2–3.
36. Український народ! *Дрогобицький Листок*. 1918. № 5. С. 1–2.
37. Український Народ! Укр[аїнські] Селяни і Робітники! Славна Українська Арміє! *Дрогобицький Листок*. 1919. № 36–37 (44–45). С. 2–3.
38. Українські влади У.Н.Р. в Галичині. *Дрогобицький Листок*. 1918. № 2. С. 3.
39. Упадок Львова. *Дрогобицький Листок*. 1918. № 3–4. С. 3–4.
40. Урядові вісти. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 17 (25). С. 4.
41. Урядові вісти. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 26 (34). С. 3.
42. Урядові вісти. *Дрогобицький Листок*. 1919. № 31 (39). С. 4.
43. Lazorak B., Lazorak T., Skwarek B. Drohobycz i ziemia drohobycka w latach 1914–1919. *Studia z dziejów miasta i regionu*. Warszawa – Legnica – Drohobycz – Nagujewicze, 2022. 656 s.

References:

1. IV Sesiia. (1919). IV Sesiia Ukr. Natsionalnoi Rady [IV Session of the Ukrainian National Council]. *Drohobytskyi Lystok*. № 29 (37). S. 2; № 30 (38). S. 2–3; № 31 (39). S. 2; № 32 (40). S. 2–3; № 33 (41). S. 2–3; № 34–35 (42–43). S. 5–6; № 36–37 (44–45). S. 4–6 [in Ukrainian].
2. Velykochoyi, B. C. (2003). *Dzherela do vyvchennia derzhavnoho budivnytstva v ZUNR* [Sources for the study of state building in WUPR]. Ivano-Frankivsk: Plai, 278 s. [in Ukrainian].

3. Visty pro Lviv. (1918). Visty pro Lviv [News about Lviv]. *Drohobytskyi Lystok*. № 1. S. 4 [in Ukrainian].
4. Haliv, M., Batiuk, T., & Shykitka D. (2023). Diialnist ukrainskykh hromadskykh orhanizatsii Drohobychchyn v umovakh vidrozhennia ukrainskoi derzhavnosti (1918–1919): za materialamy hazety “Drohobytskyi Lystok” [Activities of Ukrainian public organizations in Drohobych County in the conditions of the revival of Ukrainian statehood (1918–1919): according to the materials of the newspaper “Drohobytskyi Lystok” (“Drohobych Leaf”)]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Istoriiia*. Vyp. 46. S. 86–93 [in Ukrainian].
5. Haliv, M., & Dubyna, K. (2021). Diialnist Drohobytskoi derzhavnoi himnazii u roky Zakhidnoukrainskoi Narodnoi Respubliki (1918–1919) [Activities of the Drohobych State Gymnasium during the years of the West Ukrainian People's Republic (1918–1919)]. *Sadyba Franka: naukovyi zbirnyk zapovidnyka “Nahuievychi”*. Drohobych: Pósvit. Kn. II. S. 646–660 [in Ukrainian].
6. Haliv, M., Ilnytskyi, V., & Shykitka D. (2023). Hazeta “Drohobytskyi Lystok” (lystopad 1918 – traven 1919 rr.): kharakterystyka chasopysu [The newspaper “Drohobytskyi Lystok” (November 1918 – May 1919): characteristics of the periodical]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 69. T. 1. S. 37–45 [in Ukrainian].
7. Holodni. (1919). Holodni tiny klaniaiutsia [Hungry shadows bow]. *Drohobytskyi Lystok*. № 27 (35). S. 4 [in Ukrainian].
8. Dvi promovy. (1919). Dvi promovy [Two speeches]. *Drohobytskyi Lystok*. № 15 (23). S. 1 [in Ukrainian].
9. Dydynskyi, V. (1919). Vidbudova znyshchenykh sil v 1919 rotsi [Reconstruction of destroyed villages in 1919]. *Drohobytskyi Lystok*. № 24 (32). S. 1–2; № 25 (33). S. 1–2 [in Ukrainian].
10. Drozdovska, O. (2018). “Drohobytskyi Lystok” [“Drohobych Leaf”]. *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923: Entsyklopediia. T. I*. Ivano-Frankivsk. S. 593–594 [in Ukrainian].
11. Drozdovska, O. (2001). Ukrainski chasopysy povitovykh mist Halychyny (1865–1939 rr.): istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia [Ukrainian magazines of the county cities of Galicia (1865–1939): historical and bibliographical research]. Lviv. 364 s. [in Ukrainian].
12. Z zhyttia. (1919). Z zhyttia Zhydiv [From the life of the Jews]. *Drohobytskyi Lystok*. № 40 (48). S. 4 [in Ukrainian].
13. Zizd vidporuchnykiv. Zizd vidporuchnykiv povitiv Skhidnoi Halychyny v Stanyslavovi [Congress of deputy governors of Eastern Galicia counties in Stanislaviv]. *Drohobytskyi Lystok*. № 6. S. 2–3 [in Ukrainian].
14. Zaniattia Lvova. (1918). Zaniattia Lvova Ukrainskym viiskom [Occupation of Lviv by the Ukrainian army]. *Drohobytskyi Lystok*. № 1. S. 2–3 [in Ukrainian].
15. Karpenko, O., & Mytsan, K. (comps). (2005). *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923. Dokumenty i materialy. T. 3. Kn. 2* [Western Ukrainian People's Republic 1918–1923. Documents and materials. Vol. 3. Book 2]. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2005. 680 s. [in Ukrainian].
16. Karpenko, O. (ed). (2021). *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika. 1918–1923: Istoriiia* [Western Ukrainian People's Republic. 1918–1923: History]. Ivano-Frankivsk: Siversiia. 628 s. [in Ukrainian].
17. Kudy nam yty? (1919). Kudy nam yty? [Where should we go?]. *Drohobytskyi Lystok*. № 38–39 (46–47). S. 5–6 [in Ukrainian].
18. Martyniuk, M. (1998). *Ukrainski periodychni vydannia Zakhidnoi Ukrainy, krain Tsentralnoi ta Zakhidnoi Yevropy, 1914–1939 rr.: materialy do bibliohrafi* [Ukrainian periodicals of Western Ukraine, countries of Central and Western Europe, 1914–1939: materials for the bibliography]. Lviv, 294 s. [in Ukrainian].
19. Misylo, Ye. (1991). Bibliohrafiia ukrainskoi presy v Polshchi (1918–39) i Zakhidno-Ukrainskii Narodnii Respublitsi (1918–19) [Bibliography of the Ukrainian press in Poland (1918–39) and the Western Ukrainian People's Republic (1918–19)]. Edmonton: Vyd-vo KIUS, Adalbertskyi Universytet, 250 s. [in Ukrainian].
20. Narada. (1919). Narada nad zemelnym zakonom [Meeting on the land law]. *Drohobytskyi Lystok*. № 14 (22). S. 2 [in Ukrainian].
21. Novynky. (1919). Novynky [Novelties]. *Drohobytskyi Lystok*. № 13 (21). S. 4 [in Ukrainian].
22. Novynky. (1918). Novynky. Zaniattia mist skhidnoi Halychyny Ukraintsiamy [Novelties. The occupation of the cities of eastern Galicia by Ukrainians]. *Drohobytskyi Lystok*. № 1. S. 4 [in Ukrainian].
23. Oholoshennia dostavy. (1919). Oholoshennia dostavy [Announcement of delivery]. *Drohobytskyi Lystok*. № 23 (31). S. 4 [in Ukrainian].
24. Opovistka. (1919). Opovistka [Notice]. *Drohobytskyi Lystok*. № 38–39 (46–47). S. 8 [in Ukrainian].
25. Osnovy. (1919). Osnovy zemelnoi reformy [Basics of land reform]. *Drohobytskyi Lystok*. № 26 (34). S. 2–3 [in Ukrainian].
26. Persha sesiia. (1919). Persha sesiia Ukrainskoho narodnoho parlamentu [The first session of the Ukrainian People's Parliament]. *Drohobytskyi Lystok*. № 3–4 (11–12). S. 2–6; № 5 (13). S. 2; № 6–7 (14–15). S. 2–4 [in Ukrainian].
27. Po Ukraini. (1919a). Po Ukraini [Across Ukraine]. *Drohobytskyi Lystok*. № 17 (25). S. 3 [in Ukrainian].

28. Po Ukraini. (1919b). Po Ukraini [Across Ukraine]. *Drohobytskyi Lystok*. № 31 (39). S. 2 [in Ukrainian].
29. Potreba obiednannia. (1919). Potreba obiednannia [The need for unification]. *Drohobytskyi Lystok*. № 40 (48). S. 1–2 [in Ukrainian].
30. Redaktsiina stattia. (1919a). Redaktsiina stattia [Editorial article]. *Drohobytskyi Lystok*. № 10 (18). S. 1 [in Ukrainian].
31. Redaktsiina stattia. (1919b). Redaktsiina stattia [Editorial article]. *Drohobytskyi Lystok*. № 16 (24). S. 1 [in Ukrainian].
32. Sprava prokharchuvannia. (1919). Sprava prokharchuvannia [The issue of maintenance]. *Drohobytskyi Lystok*. № 36–37 (44–45). S. 1–2 [in Ukrainian].
33. Tymchasovyi Zakon. (1918). Tymchasovyi Zakon pro orhanizatsiiu i zladzhennia derzhavnykh uriadiv Ukrainskoi Narodnoi Respublyky [Temporary Law on the Organization and Coordination of State Governments of the Ukrainian People's Republic]. *Drohobytskyi Lystok*. № 3–4. S. 5–6 [in Ukrainian].
34. Tymchasovyi osnovnyi zakon. (1918). Tymchasovyi osnovnyi zakon [Temporary basic law]. *Drohobytskyi Lystok*. № 2. S. 1 [in Ukrainian].
35. Ukrainska Natsionalna Rada. (1919). Ukrainska Natsionalna Rada [Ukrainian National Council]. *Drohobytskyi Lystok*. № 15 (23). S. 2–3; № 16 (24). S. 2–3; № 17 (25). S. 2–3; № 18 (26). S. 2–4; № 19 (27). S. 2–3 [in Ukrainian].
36. Ukrainskyi narode! (1918). Ukrainskyi narode! [Ukrainian people!] *Drohobytskyi Lystok*. № 5. S. 1–2 [in Ukrainian].
37. Ukrainskyi Narode! (1919). Ukrainskyi Narode! Ukr[ainski] Seliany i Robitnyky! Slavna Ukrainska Armiie! [Ukrainian People! Ukrainian Peasants and Workers! Glorious Ukrainian Army!]. *Drohobytskyi Lystok*. № 36–37 (44–45). S. 2–3 [in Ukrainian].
38. Ukrainski vlasty. (1918). Ukrainski vlasty U.N.R. v Halychyni [Ukrainian authorities of the U.N.R. in Galicia]. *Drohobytskyi Lystok*. № 2. S. 3 [in Ukrainian].
39. Upadok Lvova. (1918). Upadok Lvova [The fall of Lviv]. *Drohobytskyi Lystok*. № 3–4. S. 3–4 [in Ukrainian].
40. Uriadovi visty. (1919a). Uriadovi visty [Government news]. *Drohobytskyi Lystok*. № 17 (25). S. 4 [in Ukrainian].
41. Uriadovi visty. (1919b). Uriadovi visty [Government news]. *Drohobytskyi Lystok*. № 26 (34). S. 3 [in Ukrainian].
42. Uriadovi visty. (1919c). Uriadovi visty [Government news]. *Drohobytskyi Lystok*. № 31 (39). S. 4 [in Ukrainian].
43. Lazorak, B., Lazorak, T., & Skwarek B. (2022). *Drohobycz i ziemia drohobycka w latach 1914–1919. Studia z dziejów miasta i regionu* [Drohobych and the Drohobych region in 1914–1919. Studies in the history of the city and region]. Warszawa – Legnica – Drohobycz – Nagujewicze, 656 s. [in Polish and Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.02.2024
The article was received 12 February 2024